

Titulació	Tipus	Curs
Política Social, Treball i Benestar	OT	0

Professor/a de contacte

Nom: Maria Esther Fernandez Mostaza

Correu electrònic: mariaesther.fernandez@uab.cat

Equip docent

Maria Esther Fernandez Mostaza

Idiomes dels grups

Podeu consultar aquesta informació al [final](#) del document.

Prerequisits

No hi ha requisits previs per cursar l'assignatura.

Objectius

La persistent visibilitat religiosa en l'esfera pública contemporània requereix l'anàlisi de com les religions es manifesten en l'espai urbà. Aquest curs examina críticament la relació entre religió, política i ciutat, centrant-se en la territorialització de la diversitat religiosa i els reptes de la seva gestió pública inclusiva. Sent tres els grans eixos:

La complexa relació entre gènere i religió en l'espai públic constitueix un eix fonamental. S'analitzen les normatives religioses sobre el cos i vestimenta, la seva interacció amb polítiques d'igualtat, les negociacions sobre símbols religiosos corporals en institucions públiques, i els conflictes entorn de pràctiques religioses que involucren el cos (alimentació halal/kosher, modificacions rituals, naixements i morts).

Els moviments migratoris reconfiguren els paisatges urbans religiosos, creant noves geografies religioses urbanes. La relació entre migracions i religió genera reptes per a l'acomodació de la diversitat confessional a les ciutats, connectant dinàmiques locals amb processos globals de transformació política i social. En aquest sentit, el curs aborda també l'emergència de noves formes de religiositat i la seva manifestació en l'espai urbà. S'examina l'apropiació religiosa de l'espai públic mitjançant festivals, processons i celebracions.

Per últim, s'analitza com les institucions públiques gestionen la diversitat religiosa en el marc institucional: educació, sanitat, serveis funeraris i presons, considerant les estratègies d'acomodació que respectin la llibertat religiosa i els principis d'igualtat.

En definitiva, l'enfocament és interdisciplinari que combina reflexió teòrica amb treball etnogràfic aplicat, incloent anàlisi de protocols institucionals i estudi de casos.

Competències

- Aplicar l'enfocament de gènere a l'anàlisi de la relació entre mercat laboral, cures i desigualtats socials.
- Dissenyar, implementar i avaluar les polítiques socials i els processos que incideixen en la redistribució de recursos i en la millora del benestar de la ciutadania, en diferents àmbits i des d'una perspectiva europea.
- Distingir les principals transformacions econòmiques, polítiques, socials i culturals de les societats complexes per a analitzar els reptes fonamentals que plantegen per a la igualtat i el benestar.
- Utilitzar i gestionar informació bibliogràfica i recursos informàtics en l'àmbit d'estudi.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar els reptes que planteja la diversificació del mapa religiós en el disseny de polítiques públiques i en els models de convivència.
2. Identificar el gènere com una de les principals relacions socials que configuren la gestió de la diversitat.
3. Identificar els dilemes, els reptes i les principals característiques de les polítiques públiques a l'hora de prendre decisions d'intervenció social en matèria de gestió de la diversitat religiosa a Europa.
4. Utilitzar i gestionar informació bibliogràfica i recursos informàtics en l'àmbit d'estudi.

Continguts

1. Repensar la religió
 - a. Què és la religió?
 - b. Debats teòrics a l'entorn de la religió
 - c. Clarificació conceptual
 - d. La "invenció" de la religió
2. Transformacions del paisatge religiós en l'actualitat
 - a. Secularització, pluralisme, i globalització
 - b. Creure en la diàspora: migració, gènere i socialització
 - c. Noves formes d'espiritualitat: el cos i el sentit en disputa
3. Gestionar la religió? Dilemes i oportunitats
 - a. Gestió local de la diversitat. Reptes i experiències de la governança urbana a l'entorn del cos
 - b. Acomodació a les institucions públiques: presons, hospitals i centres educatius

Activitats formatives i Metodologia

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
-------	-------	------	--------------------------

Tipus: Dirigides			
Classes teòriques	35	1,4	1, 2, 3, 4
Treball en equip	35	1,4	1, 2, 3, 4
Tipus: Supervisades			
Laboratori d'etnografia	20	0,8	2, 3, 4

La metodologia d'aquesta assignatura combina diferents estratègies didàctiques per afavorir un aprenentatge significatiu i participatiu sobre la gestió de la diversitat religiosa.

Estratègies metodològiques

(a) Classes magistrals impartides pel professorat responsable de l'assignatura i ponents internacionals especialitzats, orientades a la presentació dels conceptes centrals de la gestió de la diversitat religiosa i casos comparatius internacionals. Es donaran dues conferències magistrals d'experts internacionals en polítiques de diversitat religiosa i gestió institucional.

(b) Tallers participatius que combinen aprenentatge teòric amb anàlisi de casos pràctics institucionals. En aquest àmbit es desplegarà de manera destacada el Teatro del Oprimido (A. Boal) com a metodologia docent innovadora, una estratègia pedagògica transformadora que permet a l'estudiantat explorar situacions de conflicte i negociació en la gestió de la diversitat religiosa mitjançant la pràctica teatral crítica i el role-playing institucional.

(c) Treball de camp etnogràfic amb tres sortides programades: (1) una observació participant d'una processó en l'espai públic per analitzar la visibilitat religiosa i la gestió municipal; (2) una visita a l'Oficina d'Afers Religiosos de l'Ajuntament de Barcelona i centres de culte diversos per conèixer polítiques locals de gestió; i (3) una visita al cementiri de Poblenou per examinar la gestió de la diversitat religiosa en serveis funeraris i espais de memòria.

(d) Exercicis pràctics fonamentats en les lliçons impartides i en les lectures assignades (es donaran durant el curs i seran de lectura obligatòria), que consoliden l'aprenentatge teòric a través de l'anàlisi de casos d'estudi.

Desenvolupament de les activitats formatives

Distribució temporal (8 sessions de 4 hores)

Sessió 1: Fonaments teòrics sobre diversitat religiosa Sessió 2: Primera sortida de camp - Processó en l'espai públic Sessions 3-4: Transformacions del paisatge religiós i marcs normatius Sessió 5: Segona sortida de camp - Oficina d'Afers Religiosos i centres de culte Sessió 6: Models de gestió institucional i conferències internacionals Sessió 7: Tercera sortida de camp - Cementiri de Poblenou Sessió 8: Síntesi, avaluació i presentacions finals.

*Les dates de les sortides poden patir variacions que es comunicaran amb suficient antelació.

Classes magistrals i conferències

Les sessions teòriques promouen activament la participació de l'estudiantat mitjançant preguntes per al debat i la discussió crítica sobre dilemes ètics i pràctics en la gestió institucional. S'implementarà el pensament visual com a eina d'aprenentatge a través de:

- Elaboració de mapes mentals per estructurar models de gestió de la diversitat religiosa
- Creació de casos tipus com a estratègia de comprensió de situacions institucionals complexes
- Anàlisi visual de protocols institucionals existents

Tallers participatius

Els tallers constitueixen espais de treball col·laboratiu sobre situacions reals de gestió de la diversitat religiosa, partint de les classes teòriques, les sortides de camp i les lectures assignades. S'estructuren en tres dinàmiques específiques:

1. Debats en format "Taula rodona professional", si és possible amb un docent convidat/da.
2. Simulacions institucionals mitjançant peces de Teatro Foro (aproximadament 10 minuts) que recreen situacions de conflicte en institucions públiques, permetent la participació activa del grup en la recerca de solucions i alternatives de gestió.
3. Treball grupal integrador que desenvolupa: o Proposta de protocol de gestió per a una institució específica o Reflexió crítica entorn de les experiències teatrals i de camp

Treball de camp etnogràfic

Primera sortida - Processó en l'espai públic: Observació participant d'una processó religiosa (El Senyor dels Miracles a L'Hospitalet) per analitzar l'ocupació de l'espai públic, la gestió municipal de l'esdeveniment, les dinàmiques de participació ciutadana i els processos de negociació entre comunitats religioses i administració local.

Segona sortida - Oficina d'Afers Religiosos i centres de culte: Visita a l'Oficina d'Afers Religiosos de l'Ajuntament de Barcelona per conèixer de primera mà les polítiques municipals de gestió de la diversitat religiosa, seguida de visites a diferents centres de culte (a escollir entre: mesquita, temple budista, església evangèlica) per observar la diversitat d'espais religiosos i les seves estratègies d'integració urbana.

Tercera sortida - Cementiri de Poblenou: Exploració del cementiri com a espai de gestió de la diversitat religiosa post-mortem, analitzant l'organització d'espais confessionals, protocols funeraris diversos, gestió de rituals diferenciats i reptes de la convivència interreligiosa en l'àmbit de la mort i el dol.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, perquè els alumnes completin les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura.

Avaluació

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Defensa oral i pública	10%	10	0,4	1, 2, 3, 4
Laboratori etnogràfic	50%	20	0,8	2, 3, 4
Prova escrita	40 %	30	1,2	1, 2, 3

Sistema d'avaluació

L'avaluació de l'assignatura s'estructura entorn de tres evidències d'aprenentatge que integren els coneixements teòrics, les competències pràctiques i les habilitats de reflexió crítica desenvolupades al llarg del curs:

Evidència 1: Individual (40% de la qualificació final)

Diari etnogràfic reflexiu: Elaboració d'un diari de camp personal que documenti dues de les tres sortides de camp realitzades, integrant observacions etnogràfiques, anàlisi teòric i reflexió crítica personal. El diari ha d'incloure fotografies, esquemes visuals, entrevistes informals i una síntesi comparativa dels tres contextos observats des d'una perspectiva de gestió de la diversitat religiosa. Extensió: 3.000-4.000 paraules.

Evidència 2: Grupal (50% de la qualificació final)

Proposta de protocol institucional: Disseny col·laboratiu d'un protocol de gestió de la diversitat religiosa per a una institució pública específica (hospital, centre educatiu, presó o tanatori), fonamentat en els continguts teòrics del curs, les observacions de camp i les bones pràctiques internacionals presentades pels ponents convidats. La proposta ha d'incloure: diagnòstic de necessitats, marc normatiu de referència, procediments específics, formació del personal i mecanismes d'avaluació.

Evidència 3: Mixta (10% de la qualificació final): Presentació oral de 8 minuts mitjançant representació de Teatro Foro.

Participació activa i co-avaluació: Avaluació contínua de la participació en debats i activitats d'aula, incloent la qualitat de les intervencions en els debats, la implicació en les dinàmiques teatrals i la capacitat de treball col·laboratiu.

Criteris d'avaluació transversals:

- Capacitat d'anàlisi crític i aplicació de marcs teòrics
- Competències d'observació etnogràfica i anàlisi contextual
- Habilitats de treball col·laboratiu i comunicació efectiva
- Sensibilitat vers la diversitat religiosa i perspectiva de gènere
- Creativitat en l'aplicació de metodologies participatives
- Rigor acadèmic i capacitat de síntesi

Bibliografia

Bibliografia de referència

Articles en accés obert

Becci, Irene; Burchardt, Marian & Giorda, Maria-Chiara. (2017). Religious super-diversity and spatial strategies in two European cities. *Current Sociology*, 65(1): 73-91.

Burchardt, Marian. (2019). Religion in urban assemblages: space, law, and power. *Religion, State and Society*, 47(4-5): 374-389. [Accés obert]

Burchardt, Marian et al. (2023). Rite and Stone: Religious Belonging and Urban Space in Global Perspective. *International Journal of Urban and Regional Research*. [Accés obert]

Fernández-Mostaza, M. Esther & Muñoz Henríquez, Wilson. (2018). A Cristo moreno in Barcelona: The Staging of Identity-Based Unity and Difference in the Procession of the Lord of Miracles. *Religions*, 9(4), 121. [Accés obert]

García Martín, J. et al. (2023). Exploring the trend in religious diversity: Based on the geographical perspective. *PLOS ONE*. [Accés obert]

Khan, Rabea M. (2022). Speaking "religion" through a gender code: The discursive power and gendered-racial implications of the religious label. *Critical Studies on Terrorism*, 15(2). [Accés obert]

Knott, Kim et al. (2016). Iconic Religion in Urban Space. *Culture and Religion*, 17(2): 123-145. [Accés obert]

Lefebvre, Solange. (2020). Space, Religious Diversity, and Negotiation Processes. *Social Inclusion*, 8(3). [Accés obert]

Manouchehrifar, Babak & Forester, John. (2021). Rethinking Religion and Secularism in Urban Planning. *Planning Theory & Practice*, 22(2). [Accés obert]

Urcioli, Emiliano R. (2023). Urban religion beyond the city: theory and practice of a specific constellation of religious geography-making. *Social & Cultural Geography*. [Accés obert]

Verkaaik, Oskar. (2023). Designing Interreligious Encounters: Space, Materiality, and Media in Berlin's House of One. *Culture and Religion*, 24(2). [Accés obert]

Bibliografia complementària

Abu-Lughod, Lila. (2002). Do Muslim women really need saving? Anthropological reflections on cultural relativism and its others. *American anthropologist*, 104(3): 783-790.

Griera, Mar; Martínez-Ariño, Julia; Clot-Garrell, Anna, & Garcia-Romeral, Gloria. (2015). Religión e instituciones públicas en España. Hospitales y prisiones en perspectiva comparada. *Revista internacional de sociología*, 73(3).

Griera, Mar. (2017). Yoga in penitentiary settings: Transcendence, spirituality, and self-improvement. *Human Studies*, 40(1): 77-100.

Levitt, Peggy. (2003). "You know, Abraham was really the first immigrant": Religion and transnational migration. *International Migration Review*, 37(3): 847-873.

Mahmood, S. (2011). *Politics of piety: The Islamic revival and the feminist subject*. Princeton University Press.

Martínez-Ariño, Julia. (2017). Conceptualising the role of cities in the governance of religious diversity in Europe. *Current Sociology*: 1-18.

Es facilitarà bibliografia específica (digital) ad hoc per desenvolupar el treball de curs, un cop s'hagi participat en els Laboratoris i escollit el tema.

Programari

No hi ha programari específic.

Grups i idiomes de l'assignatura

La informació proporcionada és provisional fins al 30 de novembre de 2025. A partir d'aquesta data, podreu consultar l'idioma de cada grup a través d'aquest [enllaç](#). Per accedir a la informació, caldrà introduir el CODI de l'assignatura

Nom	Grup	Idioma	Semestre	Torn
(TEm) Teoria (màster)	1	Espanyol	primer quadrimestre	tarda